

En dom vi ikke kan leve med

1. april avsa Trondheim Tingrett en oppsiktsvekkende dom hvor bakkmennene i en traffickingsak sto tiltalt for menneskehandel. Dommen skulle være prøvesteinen på den nye loven om menneskehandel i Straffelovens § 224, men retten valgte i stedet å tiltale mennene etter § 202, den såkalte hallikparagrafen.

Bakgrunnen for dommen var tiltale mot 2 norske og 1 estisk mann for organisering av estiske unge kvinner til utnytting i prostitusjonsmarkedet i Norge. Kvinnene var unge, i alderen 17 – 21 år, og måtte bo og prostituere seg fra leilighet i Trondheim. De behersket ikke norsk, levde isolert, var underlagt restriksjoner og fikk ikke lov til å ha omgang med andre enn kundene. Selv ikke under menstruasjonsperioden kunne de ”ta fri”. De var arbeidsledige, fattige og flere av kvinnene hadde sin første prostitusjonserfaring i Norge. Mesteparten av inntektene fra prostitusjonsvirksomheten ble beslaglagt av bakkmennene.

Palermokonvensjonen er en vidtrekkende internasjonal overenskomst som setter søkelyset på den kriminelle handelen med mennesker, særlig kvinner og barn. Norge har ratifisert denne protokollen som bl.a. gir en definisjon på begrepet menneskehandel, og som er inkorporert i Straffelovens § 224. Et av de viktige prinsippene i loven er at alle utsatte for menneskehandel er beskyttet, ikke bare de som kan bevise bruk av tvang. Også misbruk av ofrenes sårbare stilling skal rammes av loven. I en slik situasjon vil det derfor være uten betydning om personen frivillig går med på å prostituere.

Når Trondheim Tingrett allikvel velger å legge til grunn at kvinnene ”tok beslutningen om å prostituere seg i full frivillighet”, kan ikke vi se at dette er i tråd med hva som ligger bak definisjonen i Straffelovens § 224, nemlig at utnyttelse av sårbar situasjon også skal rammes av loven. Retten har samtidig valgt å se bort fra at den ene kvinnen var under 18 år på tidspunktet for prostitusjonen. Ifølge lovteksten skal man ”straffes uavhengig av om vold, trusler, misbruk av sårbar situasjon eller annen utilbørlig adferd er anvendt ”hvis man utnytter person under 18 år til prostitusjon”. I stedet velger retten å tro på mennenes forklaringer om at de var uvitende om kvinnens lave alder. Dette til tross for at reisen til Norge var organisert av den ene tiltalte, som man må anta også hadde hatt tilgang til hennes reisedokumenter. Det vil etter undertegnede mening bære helt galt av sted hvis villfarelse om alder skal være tilstrekkelig grunn til å slippe straff. Konsekvensen av dette vil være at det i framtida skal bli vanskelig å få dømt noen for menneskehandel med barn. Enhver tiltalt vil selvfølgelig nekte for at han kjenner den fornærmedes alder, og jenter som er 13 – 14 år kan godt se ut som om de er 17 – 18 år.

For øvrig kan man spørre seg om retten virkelig mener at unge fattige, arbeidsledige jenter uten prostitusjonserfaring, og som er på kant med sin familie, har frihet og erfaring nok til å velge annerledes og til fullt og helt å forstå konsekvensene av å reise til et annet land og prostituere seg? Sett på denne bakgrunn er det mildt sagt oppsiktsvekkende at retten ikke kan finne avgjørende holdepunkter for at de unge jentenes sårbare situasjon har vært misbrukt, og at dette er en organisert virksomhet som burde rammes av Straffelovens § 224. I stedet anfører retten følgende: Sitat: ”Det som er gjengitt i gjerningsbeskrivelsen om deres arbeidsforhold er i og for seg ikke verre enn det som er høyst vanlig i andre bransjer: Man ”må” utføre jobben på tilvist arbeidssted. Bussjåfører ”må gi fra seg” billettavgene. Lønnen kan være på akkordbasis – høy eller lav. Også akkordlønn utbetales porsjonsvis. Har man valgt å arbeide i fremmed land blir man lett isolert, særlig hvis man ikke behersker språket. Og i mange bransjer må man tåle restriksjoner av hensyn til utførelse av jobben”.

Man kan le eller gråte over en slik sammenligning, men egentlig er det trist at domstolene viser holdninger til kvinner i prostitusjon som for lengst burde vært gått ut på dato i 2005. Hvis man skal trekke dette helt ut, er det kanskje også på sin plass å si noe om Arbeidsmiljølovens krav til arbeidstid, verneutstyr etc. Når retten i dette tilfelle velger å sammenligne organisert prostitusjon med arbeidsforholdene til en bussjåfør, så må jo konsekvensen bli at man også skattelegger inntektene ved denne virksomheten. I Norge er det faktisk slik i dag at prostitusjon ikke blir vurdert som et vanlig arbeid, og som en følge av dette skattelegger man heller ikke inntektene fra prostitusjonen.

Med denne dommen har man sviktet de som trengte det mest, nemlig de unge utsatte kvinnene. Det taler ikke til politi- og rettsapparatets fordel at kvinnene heller ikke fikk tilgang til bistandsadvokat som kunne gitt dem råd og støttet dem i prosessen, noe som er en selvfølge for etnisk norske kvinner og barn. Av erfaring vet vi at kvinner som er utsatt for menneskehandel ofte ikke ser på seg selv som ofre, og derfor sjelden ønsker å anmelde bakmennene. Samtidig har mange dårlig erfaring med politi og myndigheter fra sine hjemland, noe som gjør at de ikke villig vekk stiller opp og forteller sine historier til norsk politi. I denne saken var det mange kvinner involvert, men bare 2 valgte å stille som vitner. I dommen kommer lite fram om deres forklaringer, og vi får derfor sparsom informasjon om forholdene de levde under. Det de sier taler stort sett til bakmennesenes fordel. Man kan spørre seg hvilke fordeler de eventuelt kunne ha av å bistå politiet med å oppklare saken så lenge de ikke hadde noen interesse i å få mennene dømt. Hva skulle de tjene på det? Når kvinnene sier at de har gått frivillig inn i prostitusjon, så behøver derfor ikke dette å være den hele og fulle sannhet. Frivillighetsbegrepet er relativt. Det er ikke uvanlig at kvinner i prostitusjon holder tilbake informasjon, bl.a. på grunn av redsel for represalier, men også fordi man ikke ser på seg selv som offer for menneskehandel. Tilgang til bistandsadvokat kunne i hvert fall gitt dem muligheter til å få informasjon om rettssystemet og mulige hjelpetiltak. Ikke minst i forhold til et eventuelt erstatningssøksmål ville dette vært viktig. Når de ikke ble tilbudt slik bistand, vitner dette om grov uforstand og mangel på respekt for personer som står i en svak stilling fra før og som ikke hadde noen muligheter for å orientere seg i systemet.

Justisdepartementet har i år gjennom Krisesentersekretariatet finansiert prosjekt om koordinering av bistand og trygge oppholdssteder til utsatte for menneskehandel. Prosjektet er et av tiltakene i Regjeringens Handlingsplan mot handel med kvinner og barn. Hittil i år har prosjektet hatt 7 henvendelser vedr. kvinner utsatt for menneskehandel. Erfaringen så langt er at kvinner som er organisert inn i prostitusjonen har lite eller ingen informasjon om det samfunnet de er kommet til og hva de kan forvente seg av våre institusjoner. Sist, men ikke minst, de har sterk angst for alt som lukter av politi og myndighetspersoner, noe som blant annet kan tilskrives dårlige erfaringer med politi fra sine hjemland.

Hvis Norge skal ha legitimitet i forhold til å ivareta utsatte for menneskehandel, bør en i framtida vurdere om ikke det er nødvendig med et sterkere vern, tettere oppfølging og mer informasjon til utsatte personer. Den praksisen som nå er etablert i Trondheim bør stå som et skrekkes eksempel på hvordan man ikke ivaretar utsatte for menneskehandel. Politi og rettsapparat skal i tilfelle få store problemer med å avdekke og straffe de som organiserer denne nye formen for slaveri. Uten vitner, ingen sak!

Krisesentersekretariatet
Tove Smaadahl
Daglig leder

Unni Kiil
Prosjektkoordinator